

BIBÓ ISTVÁN

A filozófia, az etnológia, a folklór, az irodalomtörténet, a művelődéstörténet, a társadalomtudomány, a könyvtártudomány — bizonyosan még felejtettem ki a fölsorolásból olyan tudományágot, melynek irodalmában az elsoroltakén kívül is még maradandó barázdát szántott író tollával Bibó István. Azaz az író tollal, melyet nem úgy tett le, hanem pihenést nem kereső kezéből a halál vett ki.

A sok irányú munkásság nem elaprózást jelentett nála, hanem az ép emberi szellemnek azt az egységét, mely a sok irányú hatást mind fölfogja, földolgozza, értékeli és alkotásokban értékesíti. Nincsen olyan műve, melynek tartalma beleférne egy tudomány szak keretébe, és ne bocsátaná el indáit több más tudomány szakig, és ne bocsátaná le gyökereit oly mélyre, hol a tudományok egységének valóságát érzi az, aki odáig hatol. „Az egyes tudományok különböző irányokba szálakat eresztő góccok, amelyek együttvéve egyetlen nagy rendszert alkotnak, a tudományok vagy a szervezett ismeret rendszerét“.

Bibó Istvánnak megadatott ez a látások látása: a tudományok egységének, a *tudomány* egységének látása. És megadatott nekünk az a dícsőség, hogy az emberi lélek ideges szét hullásának, beteges egyoldalúságainak, elferdüléseinek idején magunkénak mondhattuk amaz egységes, harmónikus emberi egyéniséget: Bibó Istvánt.

Vér szerint ősi magyar vér, sorsa szerint utolérte őt anynyi jeles magyarnak sorsa: romok között építeni. Mikor a forradalmakat előkészítő kormányzás és a kormányokat megdöntő forradalmak sokáig helyre nem hozható pusztítást vittek

végbe a magyar társadalomban, ő megalapította a Néprajzi Társaság keretében a Társadalomtudományi Szakosztályt és annak rendkívül hasznos folyóiratát, a Társadalomtudományt. „Nincs semmi ok az elcsüggedésre“ — hirdette szóval és tettel. — Mindaz a pusztulás és sanyarúság, ami most ért bennünket, csak efemer jelenség lehet:

„Megfordul az időknek lapja,
Nem mindig a jó az, mi elbukik,
Tanulunk most s tanulunk folyton,
Vidáman vessünk ködben is,
Bizomnyal eljő majd az aratás“.

Mikor pedig e vetésének aratása már biztosítva volt, ott hagyta azt másoknak, ott hagyta Budapestet, és új bevetni való mezőket keresett és talált az Alföld homokán, a Kolozsvárról menekült egyetem új pusztja helyén, Szegeden. A menekült egyetemnek csak harcosai voltak; fegyvereket, főszerelést Bibó István szerzett mint a szegedi egyetemi könyvtár megalakítója. És beállt a harci sorba is. „Egy-egy nagy háború esetében, amikor valamely nemzet legfontosabb érdekei forognak kockán, a tudósok is önkéntelenül megérik a tudománynak a nemzeties kultúrával való végső szervezeti összefüggését“. Észrevette, hogy „az Alföld népének nem ismerése együtt járt az Alföld hosszú évtizedekre nyúló gazdasági és megfelelő kultúrális elhanyagolásával“. Ezért újra társaságot szervezett: a Szegedi Alföldkutató Bizottság keretében a Nép- és Társadalomtudományi Szakosztályt, és a gyakorlati célok mellett elméleti alapot is vető folyóiratot indított e jellemző címmel: *Népünk és Nyelvünk*, e jellemző idézettel: „Népemben elpusztíthatatlan erő, elvitathatatlan tűz és megsemmisíthetetlen szellem rejtezik“.

A Nép- és Társadalomtudományi Szakosztály, melynek lelke ő volt, évről-évre nagyobb és hasznosabb munkát végez, a *Népünk és Nyelvünk* pedig az ő szerkesztésében a legmagyarabb tudományok legnépszerűbb folyóirata lett.

A *Népünk és Nyelvünk* hat évfolyamával (melynek jövődő évfolyamai is az első szerkesztő érdemét fogják hirdetni) bebizonyította Bibó István nemcsak azt, hogy a mi népünkben rejtezik erő, tűz és megsemmisíthetetlen szellem, hanem azt is,

hogy megnyilatkozott mindez ő benne magában is, a magyar nép vezetésre született hívében.

És há megtért is atyáinak sírboltjába, „megsemmisíthetetlen szelleme“ népével marad, velünk marad.

Mészöly Gedeon.

Bibó István, az etnológus.

„Az ethnologia mint a primitív emberrel és a mienkétől különböző, kevésbé komplikált kultúrájú népekkel foglalkozó tudomány, jelenleg ép a válaszüton van, hogy elhagyva eddigi természettudományos irányzatát, leíró tudományból szellem- és egyben törvénytudományá alakuljon“.¹ Tudományunknak — amely azóta ismét új válaszütra jutott; épp az utóbbi pár esztendő során — ez a termékenyítő habozása, a szempontoknak, értékelveknek és módszereknek állandó újragondolása kevés magyar néprajzi kutatót ingerelt a problémák új átélésére, új átvizsgálására. Néprajztudományunkat ma is jellemzi a „tárgyi“ és „szellemi“ néprajz esökönyös szétválasztása, akkor, amikor ez a szétválasztás európaszerte elveszítette minden értelmét. Holott az angol „antropológiai iskola“ ma már meghaladott etnológiai szemlélete is túlmutat ezen az iskolás különböztetésen, éppúgy mint a szociológiai iskola (Lévy-Bruhl, Durkheim), a kulturtörténeti, kulturmorfológiai különböző irányok (W. Schmidt, Koppers, Graebner; Frobenius) vagy Thurnwald szemlélete s az újabb vallástörténeti, archeológiai ösztönzésektől inspirált etnológiai kutatások. Egy tudomány minél többször s minél szorgosabban gondolja végig problémáit, vizsgálja sajátos természetét, annál inkább tanuskodhatik nemcsak erkölcsi bátorságáról, de vitalitásáról, gazdagságáról is. Sajnálatos, — s eő a szomorú alkalom nem lehet ok sem ítélező disputára, sem könnyű kitérésre, — hogy tudományunk magyar ágazata alig vette ki részét az elevenítő, gazdagító forrongásból. Nagyobbrészt elszigetelt egyesek munkássága kapcsolja néprajztudományunkat azokhoz az európai eredményekhez, amelyek a „primitív“ és paraszti kultúrák alkatának, „fejlődés“- helyesebben alakulás-rendjének vizsgálatával az egész

¹ Dr. Bibó István: A primitív ember világa, Szegedi Tudományos Könyvtár, II., Szeged. 1927. 50 l.